

Upéicha rohai

ORE KUATIA ÑE'Ē
PETEĨHA

CIMI / SED MS
1993

ACERVO MARI

MDI 288

ESTADO DE MATO GROSSO DO SUL

Governador do Estado
Pedro Pedrossian

Secretária de Estado de Educação
Leocádia Aglaé Petry Leme

Secretária-adjunta de Educação
Irene de Souza Diniz

Coordenação Geral de Educação
José Carlos Pesente

Edição geral, programação visual, capa e arte final:
Veronice Lovato Rossato (Journ.Prof. nº3969)

Revisão geral:
Maurício Souza Vilalba
Veronice Lovato Rossato
Comissão de Professores Guarani e Kaiova

Colaboradores:
João Alberto Montesano Perez
Aquiles Paulus
Paulo Lotário Junges

Ilustrações:
Professores indígenas Guarani e Kaiova que elaboraram este livro.

Este livro foi editado pelo programa de educação indígena do Conselho Indigenista Missionário de Dourados, com apoio das Equipes de Educação Escolar Indígena e de Editoração da Secretaria de Estado de Educação, a partir dos textos e ilustrações produzidas por um grupo de professores indígenas Guarani e Kaiova do Mato Grosso do Sul.

A presente edição foi publicada e distribuída pela Secretaria de Estado de Educação do Mato Grosso do Sul.

SEE

Parque dos Poderes - Bloco V
79.031-902 - Campo Grande - MS

CIMI - Dourados
Rua Major Capilé 3681
79.830-030 - Dourados - MS

Este livro somente poderá ser reproduzido no todo ou em parte, com expressa autorização dos autores.

Upéicha rohai

ORE KUATIA ÑE'Ë PETEĨHA

APOHA KUÉRA:

*Assunção Gonçalves
Ládio Cavalhero Veron
Maria Cristina Benites
Sebastiana Ramires
Valdomiro Ortiz*

**CIMI - Conselho Indigenista Missionário - MS
SEE - Secretaria de Estado de Educação
do Mato Grosso do Sul**

**Dourados . Campo Grande
1993**

TECHAUKAHA

Ñekuave'ẽ	5
Ñande Ru ñe'ẽ	7
Ñepyrumby	9
Pehengue 1°	
Kuarahy	11
Jasy	12
Ysyry	13
Tata	14
Yvy	15
Óy	17
Pehengue 2°	
Ka'aguy	19
Ka'aguýpe oĩ mymba ka'aguy	21
Pira	23
Guyra	24
Mbói	25
Ka'a	27
Ojeitypyre	29
Pehengue 3°	
Kokue	31
Ma'erã ñañotỹ	33
Mba'épa jaiporu raka'e	35
Yva	37
Pehengue 4°	
Johechakáry	39
Hasýva	41
Pohã	42
Yvyraryakuã	43
Hyary	44
Mimby	45
Chícha	46
Kotyhu	47
Javy'a va'ekue	48
Aratiri	49

Pehengue 5°

Aty Guasu	51
Tekoharuvicha	53
Changa	54
Ytata	55
Mbo'ero	57

ÑEKUAVE'Ê

Ore mbo'ehára kuéra Guarani
ha Kaoiva rojapoha ko kuatia ñe'ẽ,
roikuave'ẽ pavẽ te'ýi kuérape ha
tenondeve ore temimbo'e kuérape
oikóva tekohápe ko Mato Grosso do
Sul jerekuérehe.

ÑANDE RU ÑE'Ê

Che *Delosanto Centurion*,
Ñande Ru Jakare'igua, ahecha ha
ajuhu ko kuatia ñe'êpe ojehai
va'ekue iporã eterei.

Avy'a ahecháramo koichagua
tembiapo. Upéagui ambokatu ko
kuatia ñe'ê ñenohẽ.

Delosanto Centurion

ÑEPYRUMBY

Rohesamondo oguahẽmaha aravo roguereko haẽua ore kuation ñe'ẽ tee. Upéicha, romopy'a peteĩ rohai haẽua ichupe.

Roñembyaty va'ekue pytyvõ hápe ore Kaiova ha Guarani, ha peteĩ teĩ rohai ore hesamondo pehengue. Upéi rombyatypa ipehengue kuéra. Ha ko'ápe oime ore tembiapo.

Ñande Ru Delosanto Centurion ohecha ha ohei iporãha ko tembiapo.

Ko mba'apo, ohechuka ore te'ýi arandu ha mba'éicha rojapo kuaa avei koichagua tembiapo. Ndroipotavéima mbaíry ojapo oréve ore tembiapo.

Rohechukase iporãha ore ñe'ẽ. Roiporu arã rohohápe ore ñe'ẽ ha kuation rupi avei. Rombopy'a guasu mante va'erã ore te'ýi reko.

Roipota toiko tory ha vy'a umi ore pytyvõ va'ekue osẽ haẽua ko kuation ñe'ẽ. Roha'arõ hetave osẽ koichagua tembiapo. Peteihánte ko kóva. Tenondevépe oívéta.

Ore Apoha kuéra

KUARAHY

Esta é a primeira publicação em língua Guarani, no Mato Grosso do Sul, produzida pelos próprios índios Guarani Kaiowa. Eis as palavras, traduzidas, contidas na apresentação do livro (Ñepyrumby), onde os autores manifestam seu orgulho pelo trabalho realizado:

"Nós pensamos que já chegou a hora de termos um livro na nossa própria língua. Então, juntos pensamos em escrever o livro. Reunidos em mutirão, nós Guarani e Kaiowa, um a um escrevemos o nosso pensamento. Juntamos tudo e aqui está o nosso trabalho.

O Cacique Delosanto Centurion viu e achou muito bom este trabalho.

Este livro mostra como nós índios somos capazes de fazer um bom trabalho. Não queremos mais que o "branco" faça o nosso trabalho.

Queremos mostrar o valor do nosso idioma. Devemos, nós índios, usá-la onde formos, e também no papel. Devemos amar nossa cultura indígena.

Desejamos felicidades a quem nos ajudou para que saísse este livro.

Esperamos poder fazer mais. Este é o primeiro. Na frente haverá mais."

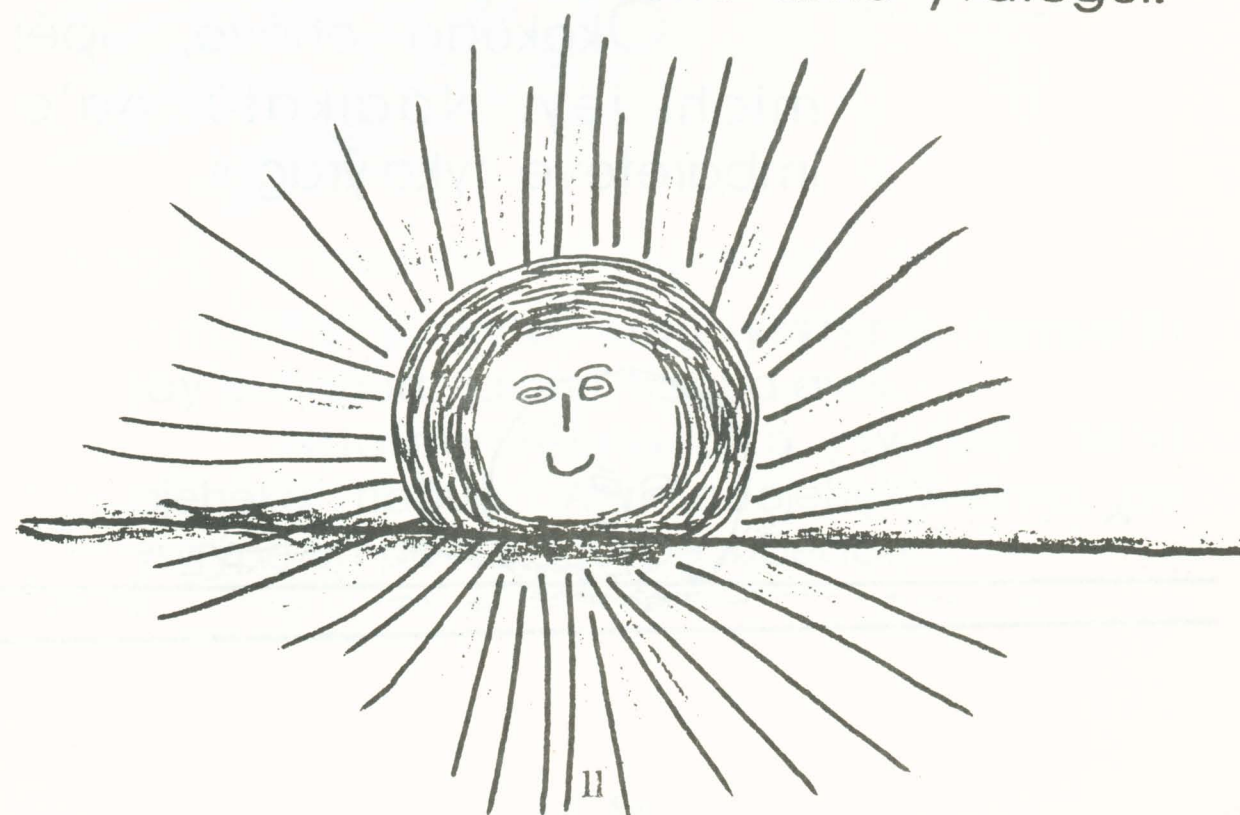
Os autores.

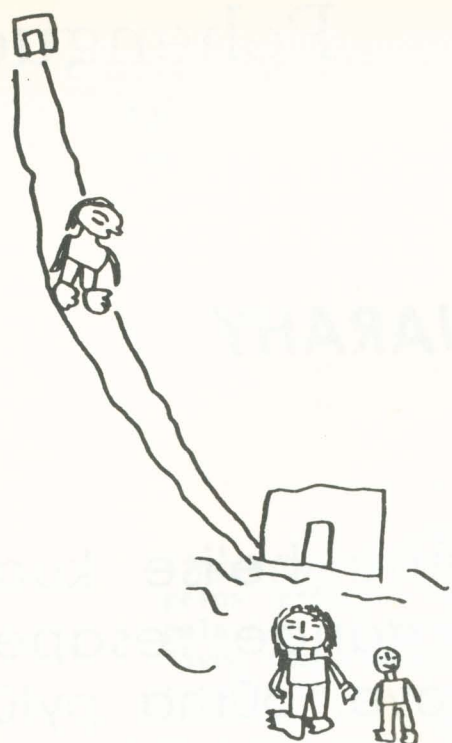

Mba'épa he'ise kuarahy. Ha'e ñande resape. Ha'e oike vove, oúma pytũ. Ojere vove, ogueru ko'ẽ.

Ha'e ndaje raka'e heta mba'e ojapo ko yvy rehe, oheja haġua ohóvy.

Opáichagua oĩva guive hembiapokue memete. Upéicha rupi ha'e akõi oñangareko ñande rehe amo yvatégui.

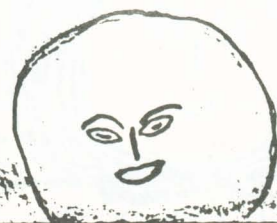

JASY

Pe jasy ikangyve.
Pyhare hendy ro'ysã. Árape
ha'e oguete voi, pytũ vove
katu ohesape jeýma.

Hasy haḡua mbyky
eterei. Ha'e niko mbohapy ára
okañy, upéi ojekuaa jey.

Okakuaa ohóvo, upéi
michĩ jey. Ndaikatúi ha'e
imbareteve tyke'ýragui.

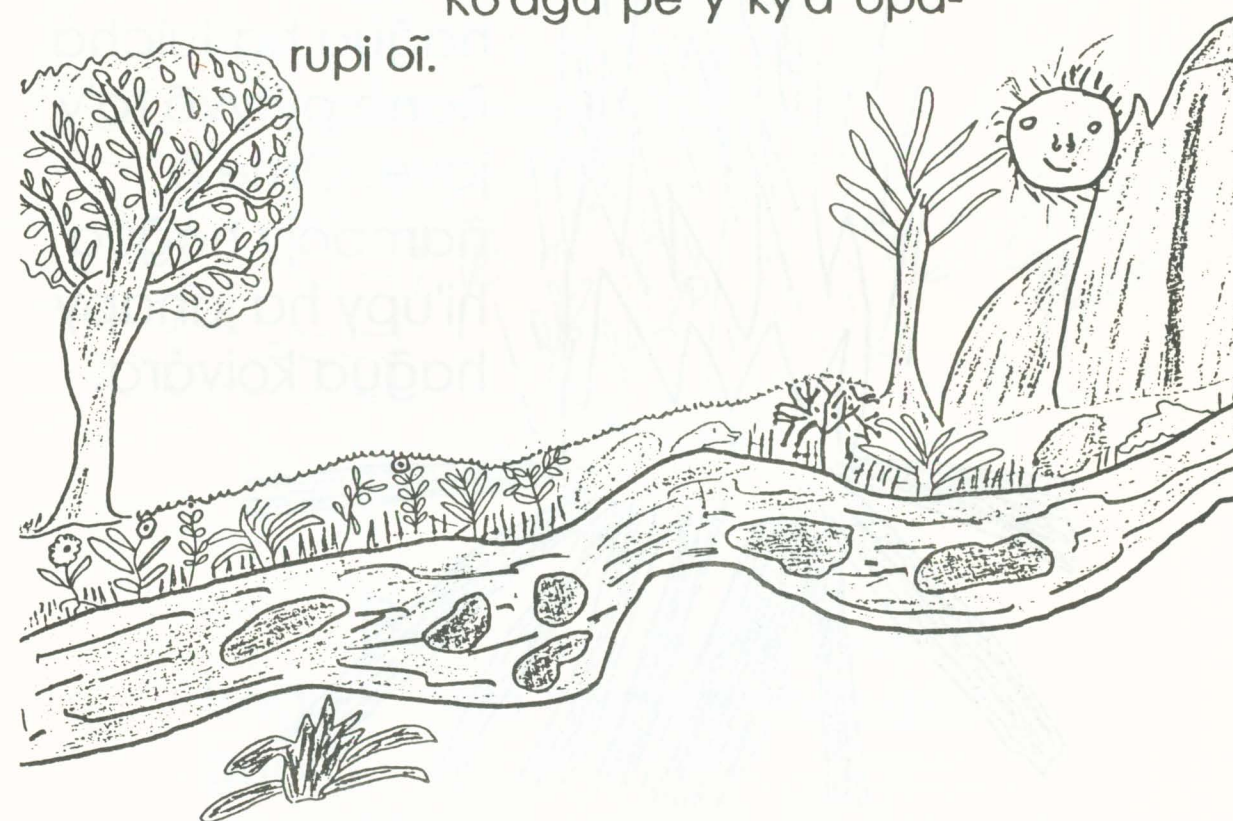

YSYRY

Ysry porã roguereko
va'ekue yma. Ndaipóri mba'e
vai pe ysyrype. Pira heta oĩ
gueteri pe y ipotĩ porã ramo.
Pe y héva'ekue, ndaiky'ái.

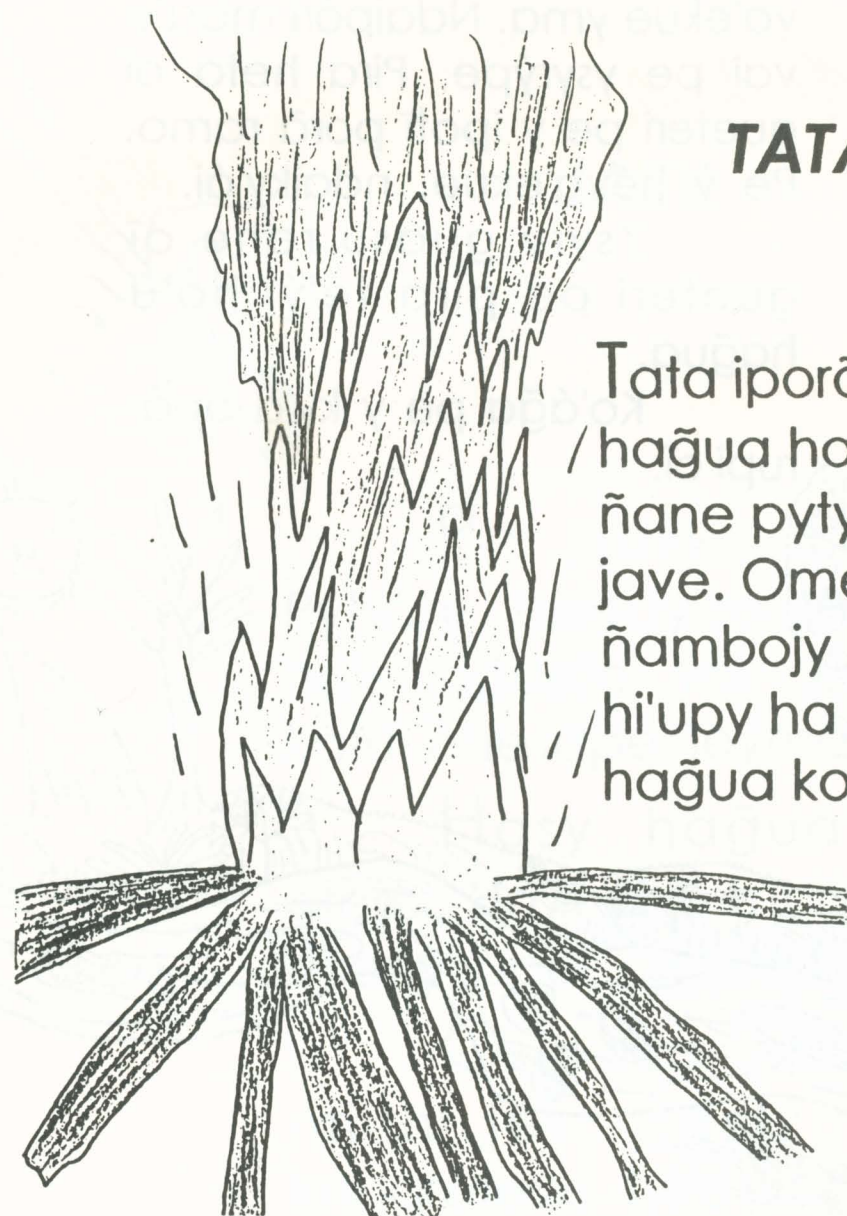
Ysry guasu rehe oĩ
gueteri pe pira te'ýi ho'u
haḡua.

Ko'áḡa pe y ky'a opá-
rupi oĩ.

Pe y iky'a, umi ysyrype nome'ẽi
jay'u haḡua, jajahu haḡua avei.

Ndaiporivéima pira ysyrype te'ýi
ojeheka haḡua. Ava ndojehekavéima pe
ysyrype ha pe ka'aguýpe upéagui.

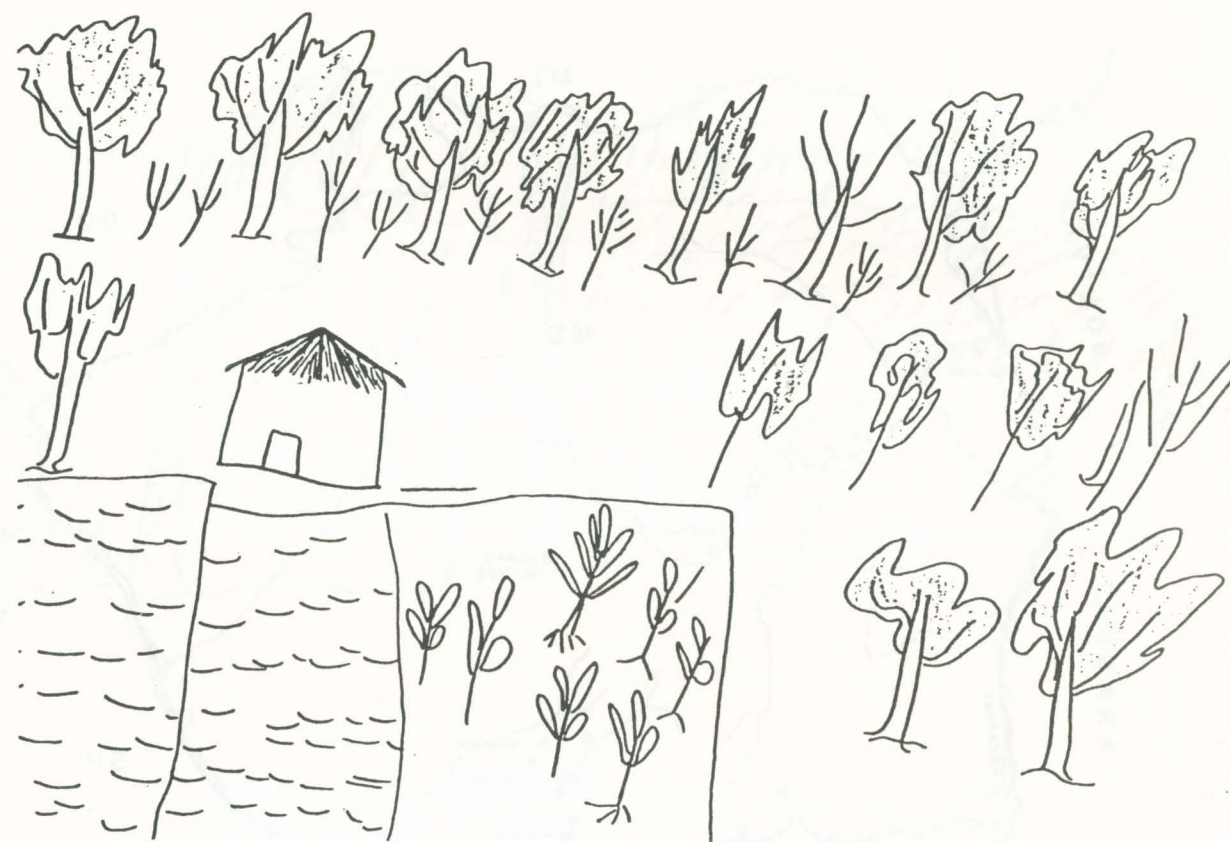
TATA

Tata iporā jajepope
haḡua ha tuicha
ñane pytyvō ro'y
jave. Ome'ẽ
ñambojy haḡua
hi'upy ha jahapy
haḡua koivára.

Nome'ẽi jajepope eterei, ñane-
mombiru. Nome'ẽi avei ñamboja
kapi'ityre, okáine te'yi róy.

Jaikuaa va'erā jaiporu haḡua
pe tata.

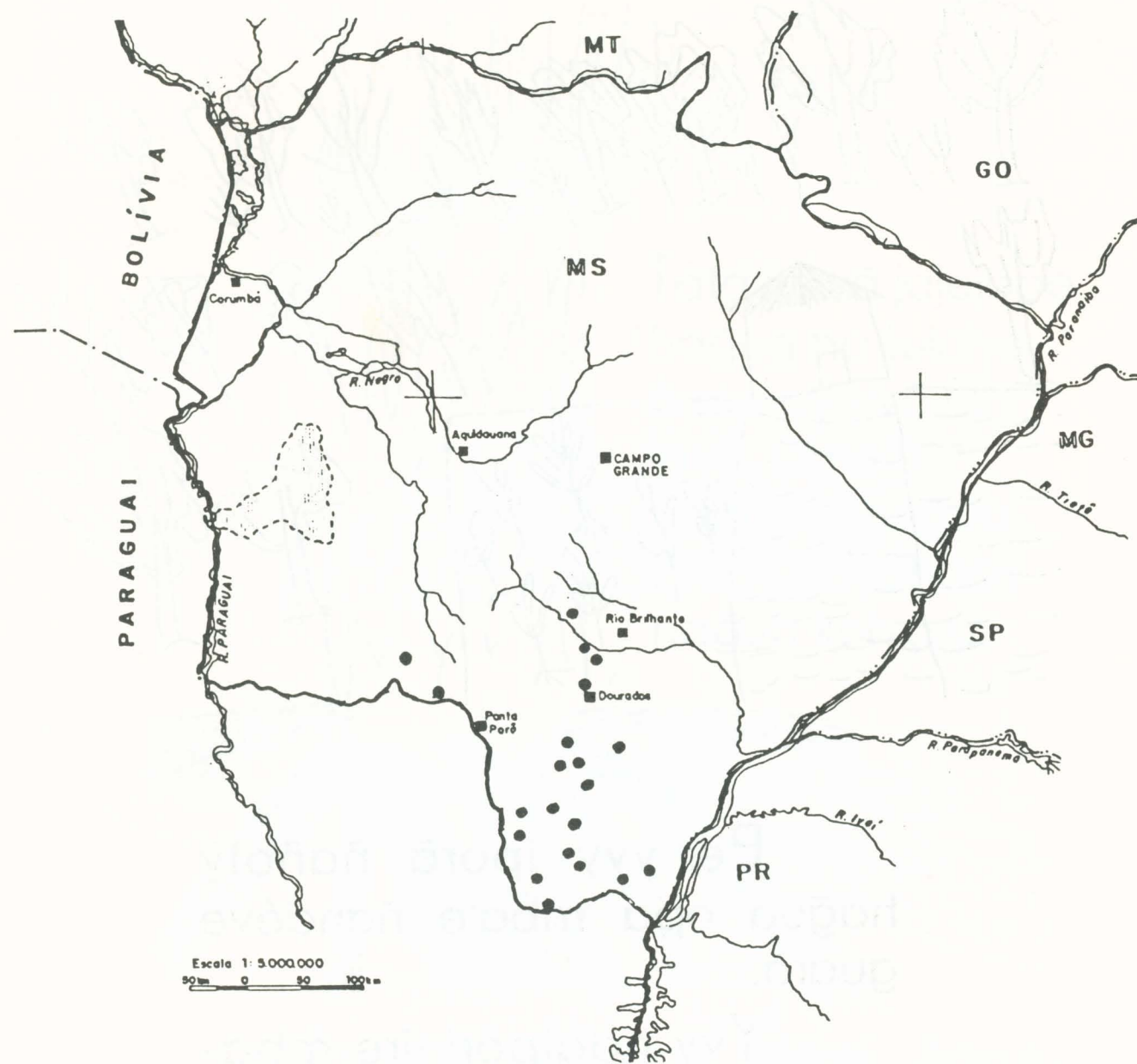
YVY

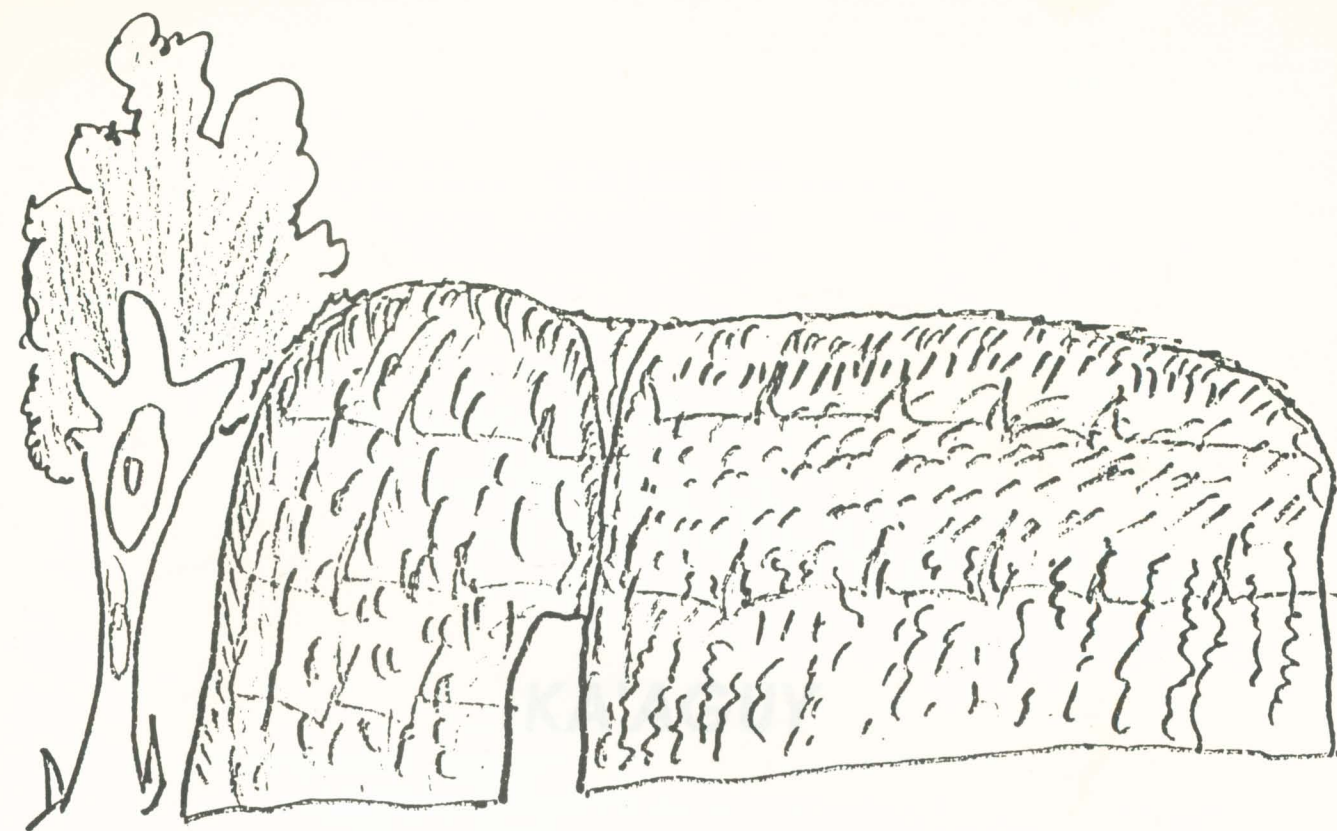
Pe yvy iporā ñañotỹ
haḡua opa mba'e ñandéve
guarā.

Yvy ndaipóri rire mba-
'éichapa ñañotýarā mo'ã
pe hi'upyrā.

Ñande te'yi kuéra hetave
jareko rire yvy javy'ave arā
mo'ã.

**Te'yi Tekoha kuéra Kaiowa ha Guaraní
Mato Grosso do Sul**

ÓY

Ñande jajapo va'erã óy
porã jaiko haḡua ipýpe. Ha
ñamopotĩ mante va'erã ijere.

Ñande jaguerekórõ óy,
kuña oñangareko mante va'erã
óy rokáre.

KA'AGUY

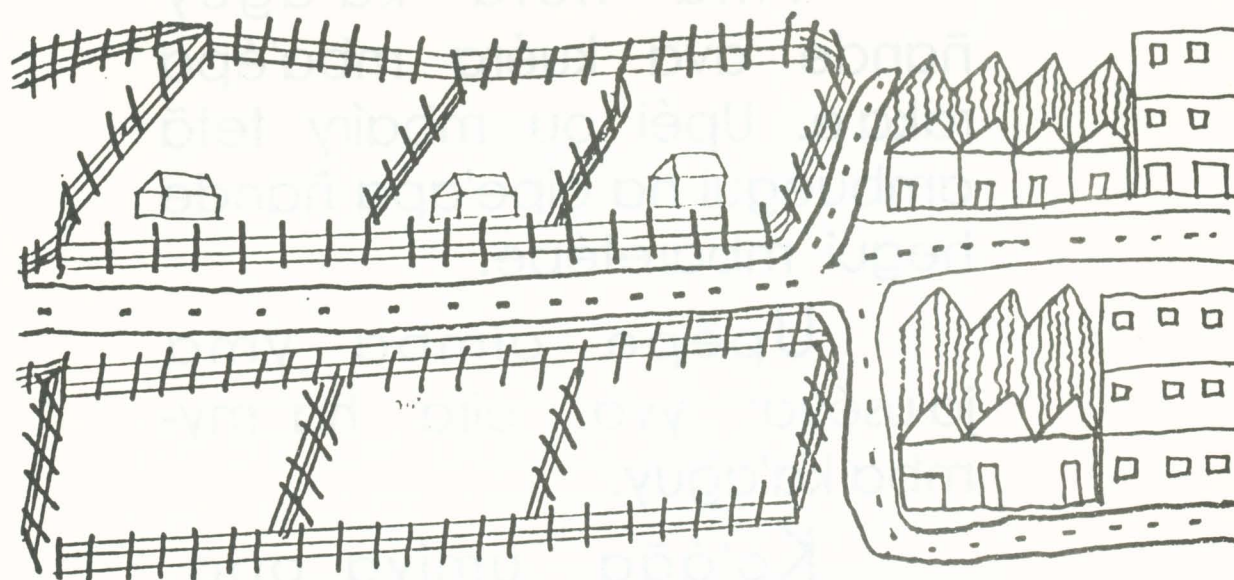
Yma heta ka'aguy
ñande ava kuéra mba'épa
raka'e. Upéi ou mbaíry tetã
ambuégui ha oipe'apa ñande
hegui mbaretépe.

Upépe oĩmba yma
ja'uséva: yva, eíra ha my-
mba ka'aguy.

Ko'áãa umíva opa,
ñande jaikopa kapi'itýpe
ndaipóri jepe'a ha yvyra
ogarã. Upéagui ndaipóri tesãi
ko'áãa ñandéve.

Yma ka'aguy iporā va'ekue ha ava mba'epa. Ko'āga
ñande ka'aguy opa mbaíry kuéra ombuaipa.
Ñande rekohápe oĩramo ka'aguy, ñañangareko porā
va'erā hese. Aní jaheja okái, ha aní ñande vol jahapy.

Péa ha'e ka'aguy ava rekohague. Ko'āga, mbaíry kuéra
mba'epa. Upépe ha'ekuéra ndoipotái jaíke rei rei. Oñomboja'o
ja'opa ñande ka'aguy rehe, ombyai, ojapo kapĩ'ity hekorarā
kuéra.

KA'AGUÝPE OĨ MYMBA KA'AGUY

kuati
ka'i
tatu hũ
tatu poju
tatu ruguái chorõ
mborevi
karaja
eíra
akuti
jaicha
kui'i
chumbi
tajasu mirĩ
tajy katĩ
jaguarete
aguara guasu
aguara pope
kangusu
jagua chay
ha oĩ hetave umíagui.

eíra = jatei
mbaíry = karai
tatu chorõ = tatu ruguai hu'u
jaicha = akutipáy

jagua chay = leõ
tajasu = kure'i
mymba = vicho

Yma va'ekue oĩ heta pira
ñande ava kuérape.

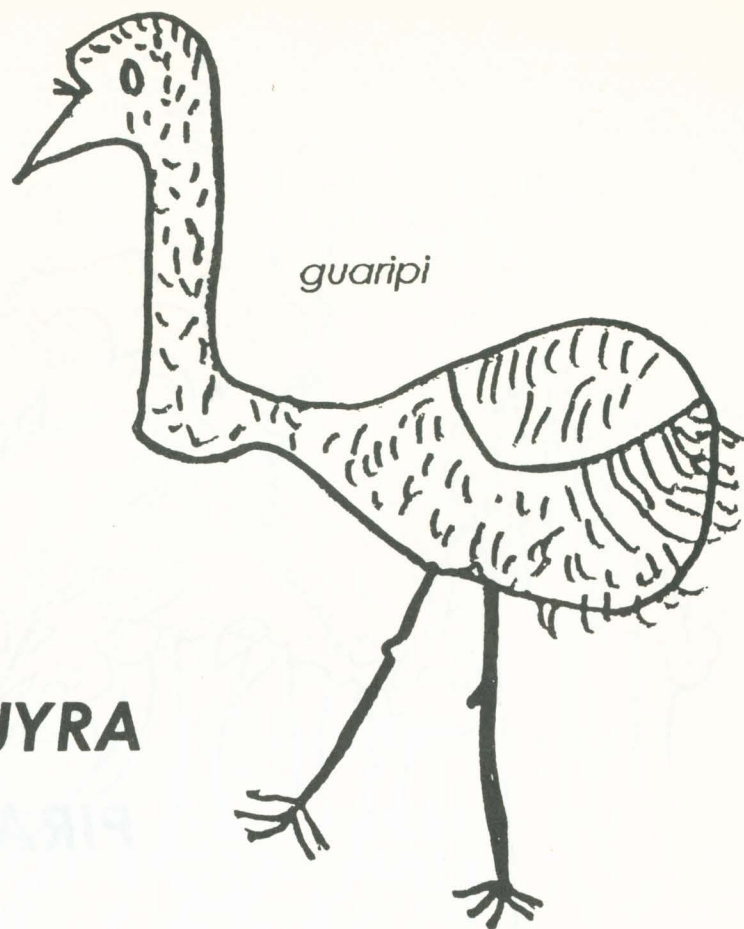
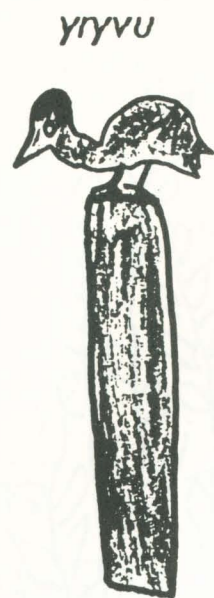
Ko'ága ndaiporivélma
umi pira ñandéve guarã.

PIRA

Yma heta va'ekue oĩ
pira ýre. Jaha va'ekue umi
ysyry rembe'ýpe japikypói
haña.

Mbaíry oguahẽ rire
ñane retãme ndaikatuvéima
jaha japikypói amo ysyryre;
oñemomba'epágui hese.

Pira jára mbaíry ndoi-
kuaái; ava oikuaa. Ihéra
mokõi: kaja'a ha piragui.

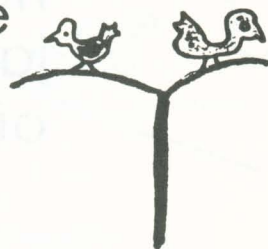
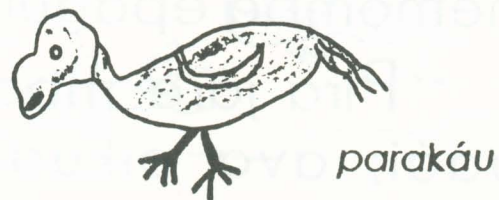
GUYRA

Guyra oĩ heta iporã
ha ivaíva. Umi guyra oiko
ka'aguýrente voi.

Oĩ imichĩva ha
ituicháva. Oiko guyra
yrembe'ýre.

Oĩ guyra oipegua, ha
oĩ guyra mbaíry rekohápe
avei.

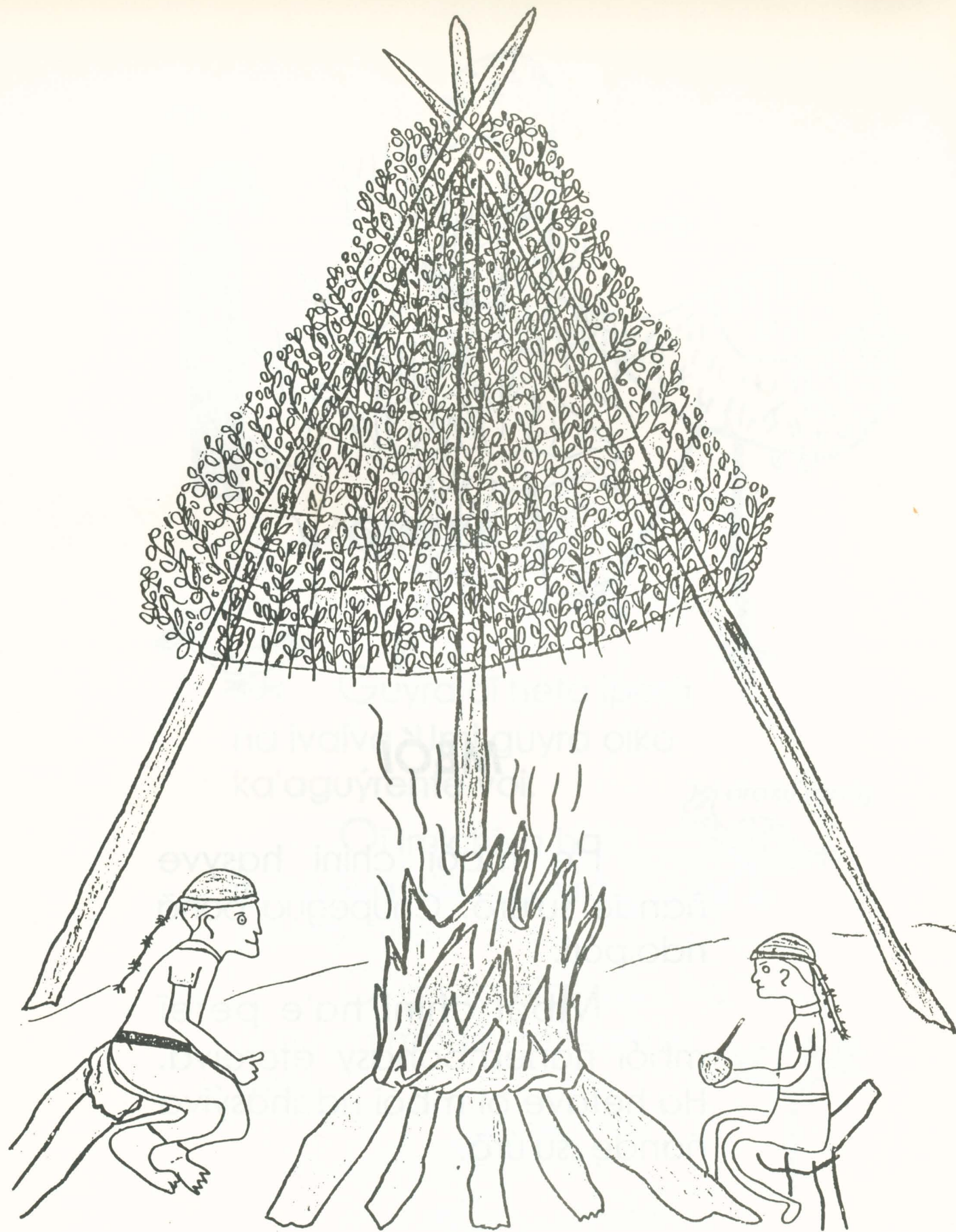

MBÓI

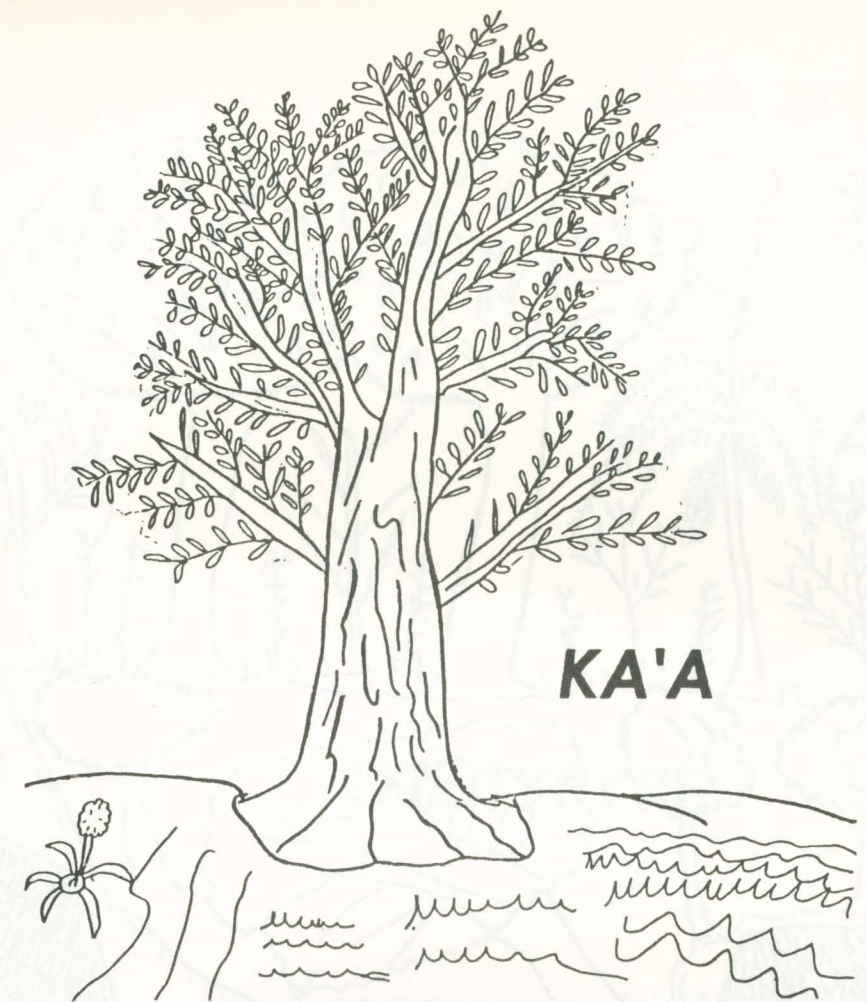
Pe mbói chini hasyve
ñande su'úrõ. Chupegua pohã
ndaipóri.

Mbói chini ha'e peteĩ
mbói ñanembohasy etereíva.
Ha hetave oĩ mbói ndahasýiva
ñande su'úrõ.

Mbói chini= cascavel (Port.)

KARÍCHO

Heta oĩ ka'a pe ñúre.
I'yvrayva tuicha icha porã ha
ihogue hovy.

Ha te'ýi kuéra oho pe
ñúre oikyĩ haġua ihogue.
Ogueru, ohovere ojope pe
tatápe. Ha upéi omombiru ha
omongu'i oterere ha okay'u
haġua.

Che tekohápe ko'áġa
ndaiporivéima ka'a. Ha te'ýi
kuéra tekotevẽ oñotý ikatu
haġua oguere rojey ka'a.

OJEITYPYRE

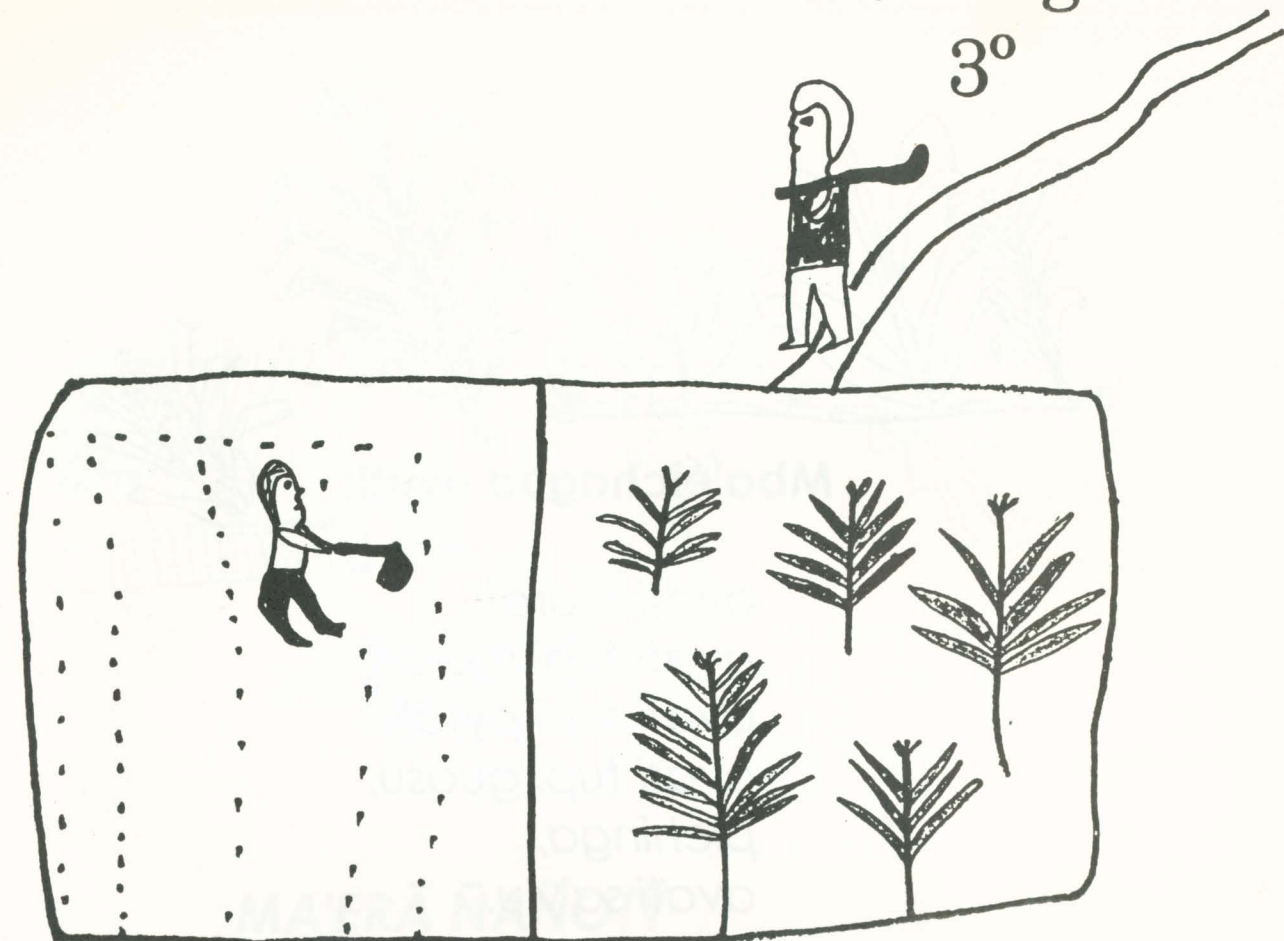
OJEITYPYRE

Ymaguare heta ka'a-guy oĩ ñande tekohápe. Opáichagua yvyra oĩ va'e-kue.

Ko'áña noivéima heta yvyra. Ou mbaíry, oikytípa, ha ogueraha ohepyme'ẽ haña.

Te'ýi kuéra ko'áña ndoguerekovéima yvyra ojapo hogarã. Ndoguerekovéi jepe'a avei.

Upéagui te'ýi kuéra ohasa asy.

KOKUE

Ñande yma kokue jajapo
va'ekue ñañotỹ haġua ja'u va'erã.
Upépe ñañangareko heñói guive hi'a
peve, ñamopotĩ, Ñande Ru ohovasa.
Hi'a oĩmaramo oipeju jevy.

Ñande ñamba'apo va'ekue
oñondivepa.

Ko'áġa, oĩ te'yi oġapóva gueteri
ko ichagua mba'apo.

Mba'éichagua avati:

avati morotĩ,
avati tupi morotĩ,
avati tupi pytã'i,
avati tupi guasu,
pichinga,
avati sa'yju.

Mba'éichagua mandi'o:

mandi'o karape,
mandi'o mitã,
mandi'o sa'yju,
mandi'o morotĩ,
mandi'o takuára.

Mba'éichagua kumanda:

kumanda guasu,
kumanda kavara,
kumanda pytã'i.

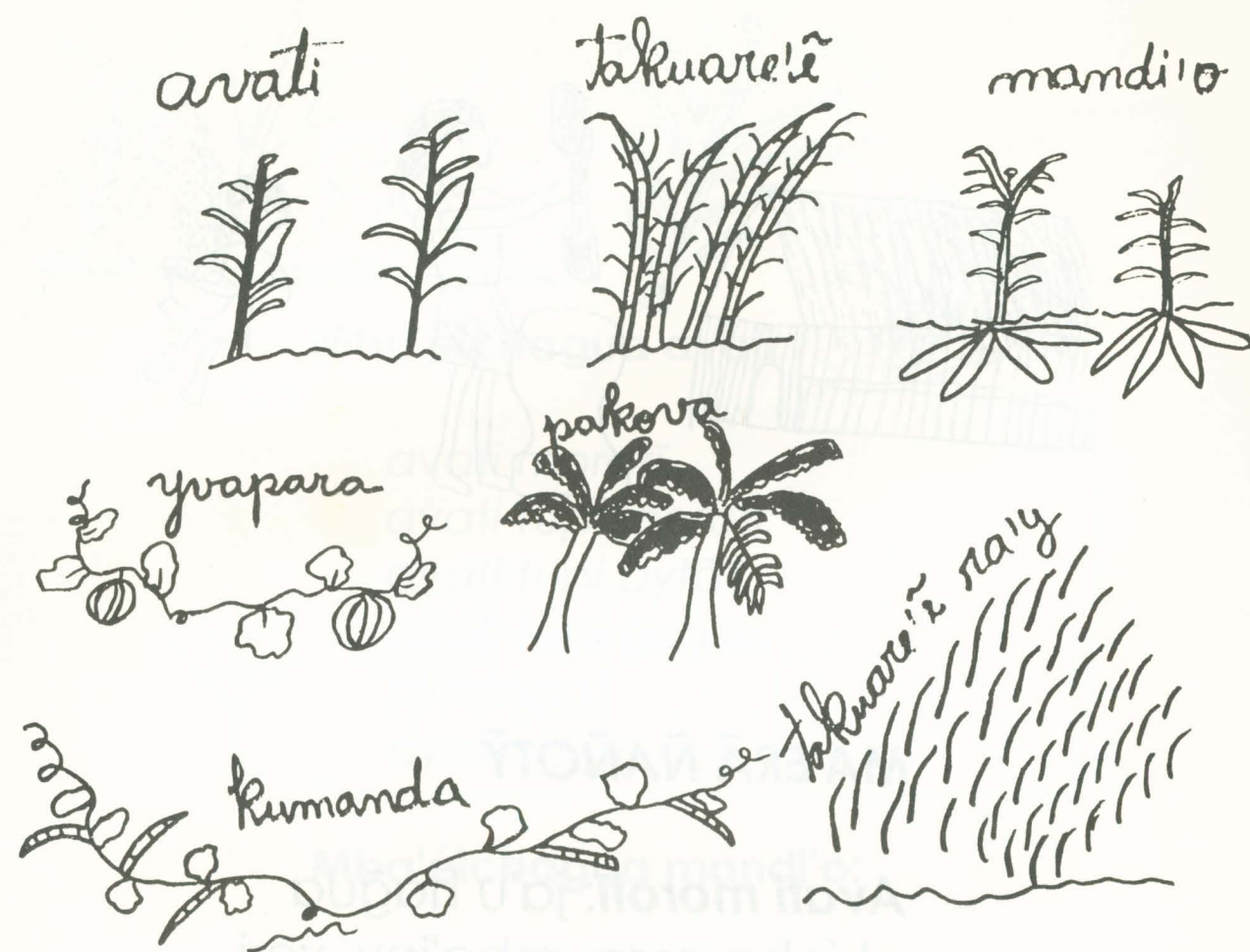
MA'ERĀ ÑAÑOTỸ

Avati morotĩ: ja'u haḡua
chícha, rora, mba'ipy, vori
vori, chipa, kaḡuyjy.

Avati tupi: ryguasu
rembi'urã, ñamongaru
haḡua mymba ka'aguy ha
chicharã.

Mandi'o: ja'u haḡua ichugui
mbeju, ka'ure, mbichy ha
mimõi.

Ava kokue péicha:

MBA'ÉPA ÑAÑOTỸ

Mba'épa ñañotỹ ja'u haġua.

Ñañotỹ avati, mandi'o, kumanda, jety, andai, kara pytã, pakova, takuare'ẽ, kuarapepe ha manduvi guasu.

Ñañotỹva yma raka'e avei heta mbakuku. Ko'áġa ndaiporivéima.

MBA'ÉPA JAIPORU RAKA'E

Jaiporu raka'e sara-kua, ita haimbe (machéte), ha sapikua. Iporãve kokue pyahu ka'aguýpe jajapo.

Ko'áġa ñamba'apo kokuépe mbaíry rembiporu rupi.

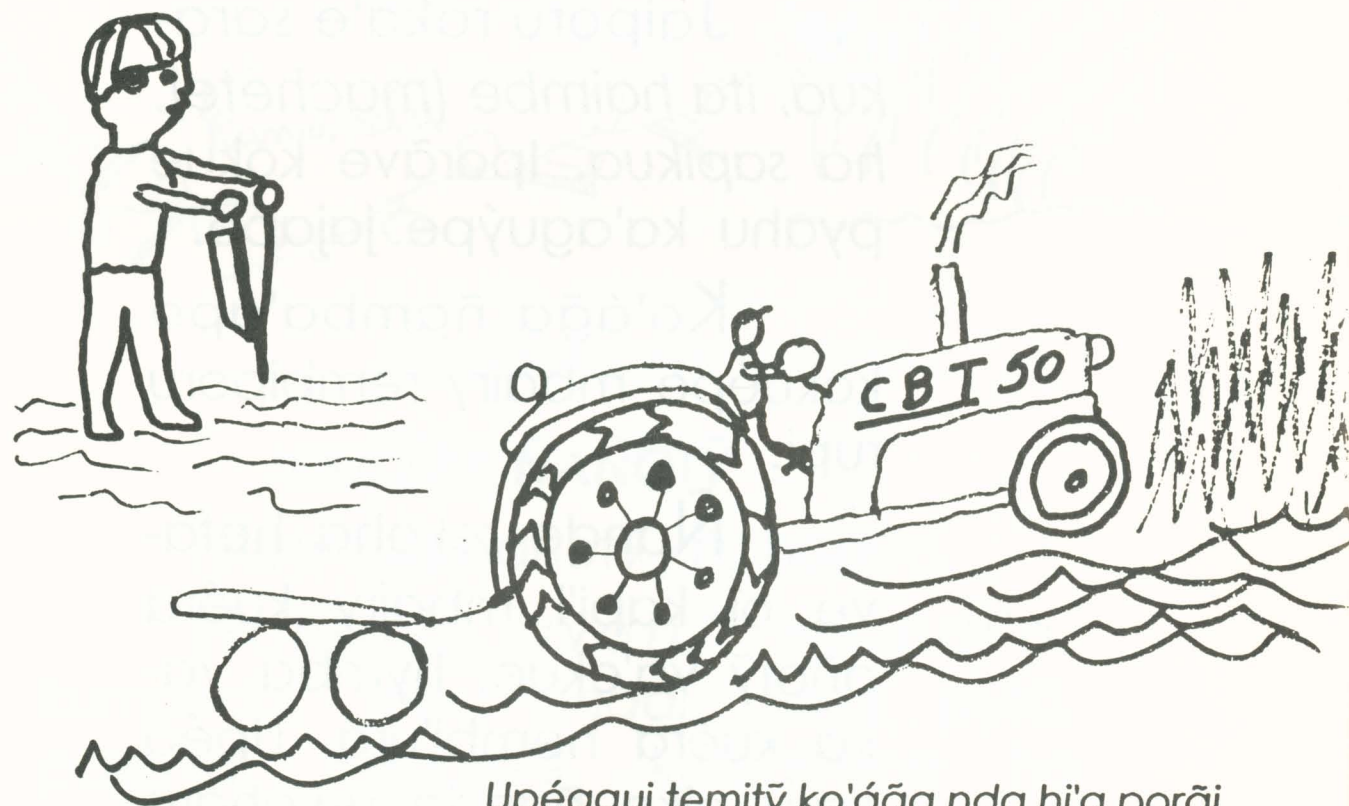
Ñande rekoha heta-ve oĩ kapi'i mbaíry kuéra oñotỹ va'ekue, hymba va-ka kuéra hembí'urã. Upéa katu oíke ñande rekoháre heta iterei ha ndaja-pu'akavéi hese ñane ñorõ.

Yma péicha ñañemitỹ

Sarakuápe meme
temitỹ iporãve, heñói porã.

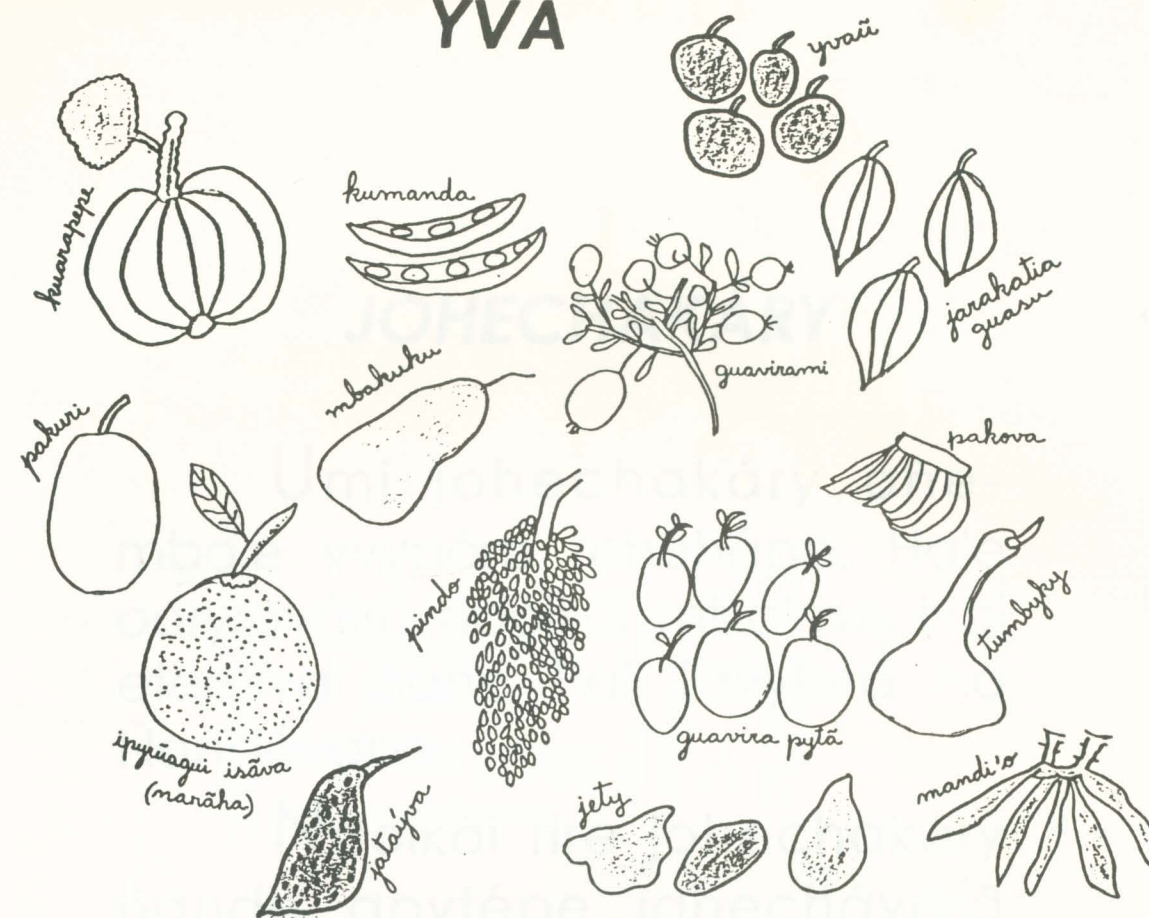
Ko'ága mba'éicha ava kuéra oñemitỹ:

Upéagui temitỹ ko'ága nda hi'a porãi.

Kapi'itýgue haku temitỹ kuérape.

YVA

Ko'áva yva ore te'ýi kuéra
roñotỹva kokuépe.

Opáichagua yva ko'ápe
ojekuaáva ha pehecháva
oñeñotỹva.

Péa ha'e te'ýi oho'úva.

Oĩ: **kuarapepe, pakuri,**
mbakuku, guavira, pakova,
yvaũ, pindo, jatayva ha
heta mba'e oñeñotỹva, ore
te'ýi kuéra rembi'urã.

JOHECHAKÁRY

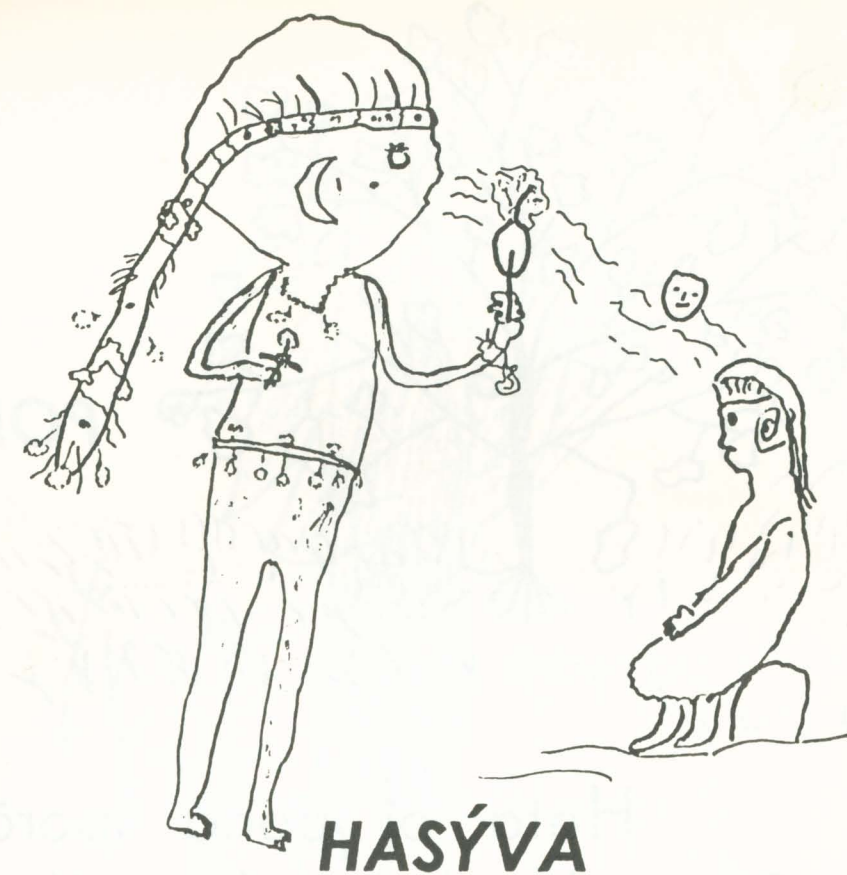
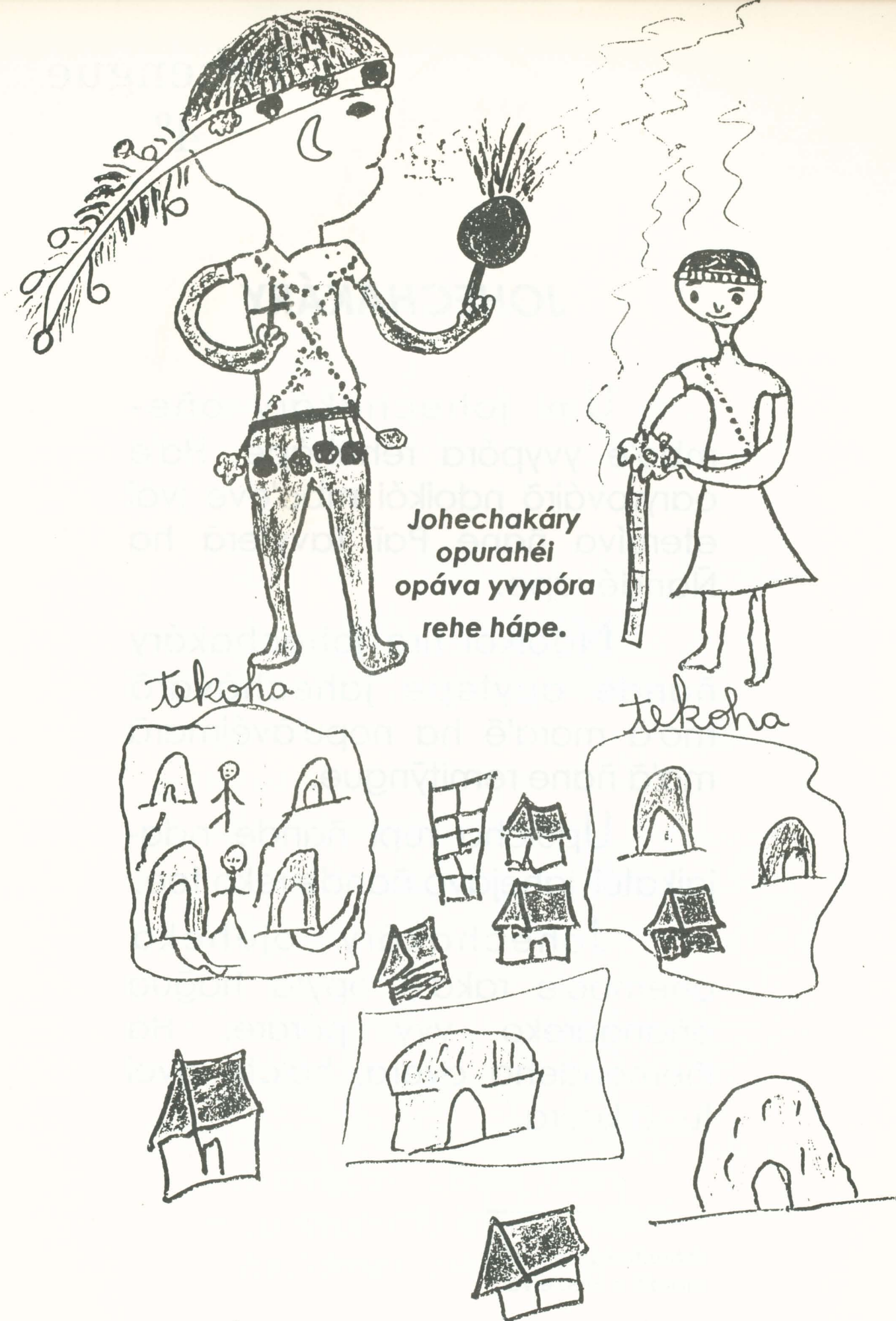
Umi johechakáry oñe-
mbo'e yvypóra rehehápe. Ha'e
oaryrováirõ ndoikói mba'eve ivai
etereíva ñane Paĩ Tavyterã ha
Ñandévape.

Ndoikói rire johechakáry
ñande apytépe jahechávarã
mo'ã mara'ẽ ha nopu'ãvéimarã
mo'ã ñane remityngue.

Upéicha rupi ñande nda-
jaikatúi jahejávo ñande reko tee.

Johechakáry ojeheka
oñembo'e raka'e opyta haġua
oñangareko yvy pórare. Ha
iñemondeha overa, ha'ete avei
tupã kuéra.

Johechakáry = kasíke
mara'ẽ = mba'e vai

Pe johechakary oñe-
mbo'e hasývare oipe'a haḡua
mba'asy ha ombopiro'y
chugui.

Oñembo'e rire ha'e
omombe'úta ipoharã pe
kuñápe. Yvyraija kuéra
ojeroky upeaja.

yvyraija = ajudante do kasike (Port.)

POHÃ

Heta oĩ pohã iporãva ñúme ha ka'aguýpe. Umíva ja'útarõ, jajerovia va'erã hese. Nderejeroviáirõ hese naiporãi avei mba'asýpe.

Hasýva oĩramo ho'u jepérõ karai pohã, ndaikatuvéima reme'ẽ pohã ñana ichupe.

Rembojoparáramo karai pohã ndive ombyaítama hasývape. Reñepyrúrõ re'u pohã ñana, upéa meménte re'u va'erã.

Pe pohã ñanángo okakuaa ára rysapyre, upéagui iporã iterei.

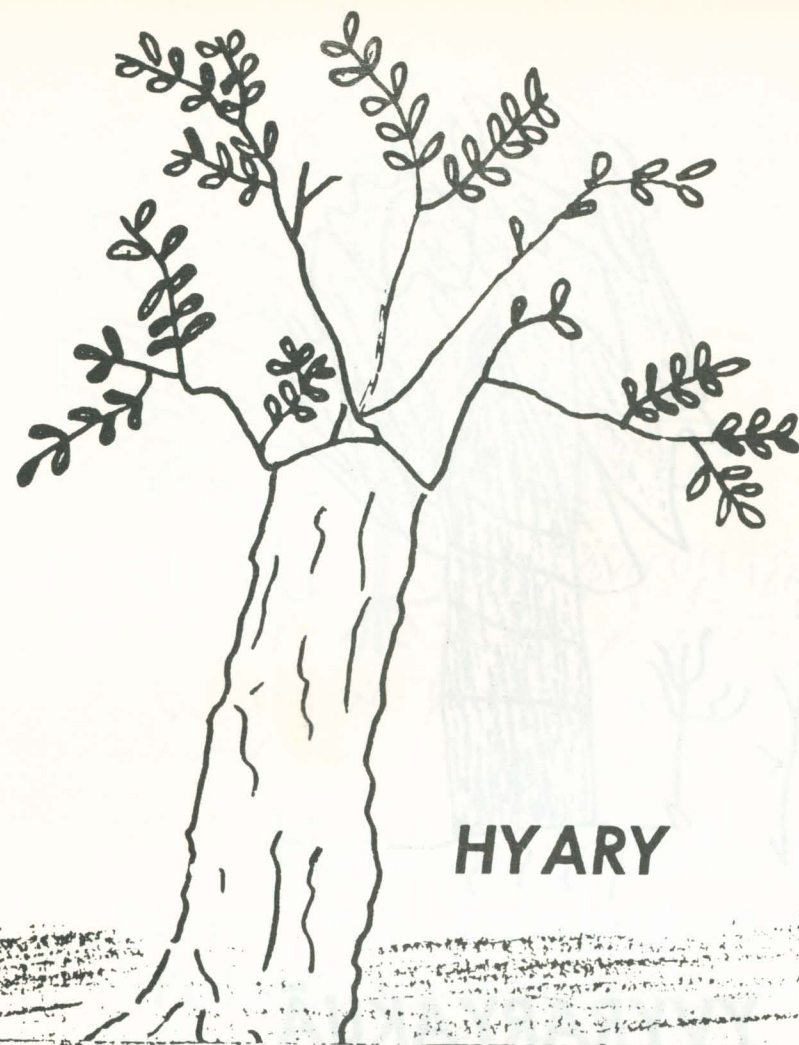
YVYRARYAKUÃ

Pe yvyraryakuã ha'e peteĩ yvira imarangatúva.

Ha iporã jajapo chugui opamba'e jaiporu va'erã ichagua.

Ikatu avei jaiporu pohãrã ijapyterekue.

Upéagui oiko avei chiru ha mimby.

HYARY

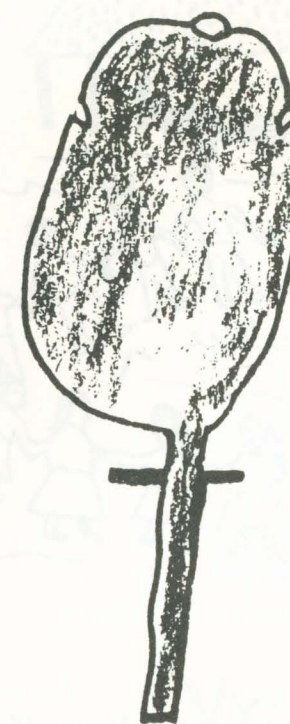
Hyary ha'e peteĩ vyra
ikarai pyre.

Upéicha rupi iporã
opamba'épe.

Hyary pire iporã ja'u
haḡua ka'áype ha iporã avei
jajuhu haḡua pype.

Mitã michĩ oĩro rembo-
jahu va'erã hyary pire rykueré-
pe ani haḡua hasy.

Hyary= seyro

MIMBY

Ñe'ẽ mondoha

Mimby ha'e peteĩ ñe'ẽ
mondoha. Upéagui reguereko-
arã nderupive reho hápe.

Rehendúrõ vyty guasu
ou, reipyhýarã ha rembopu.

Johechakáry oipyhýrõ
ombopu, iñe'ẽ omondo
amoite tupã tavysýpe.
Upéicharõ ha'e kuéra ou
ñande reko hecha haḡua.

CHÍCHA

Ñande Guarani ha Kaiova
jajapótaramo chícha, kuña kuéra
ojapo. Ojapopa rire, ja'u haḡua,
ñande ru oipeju ha omboyke
mba'evai.

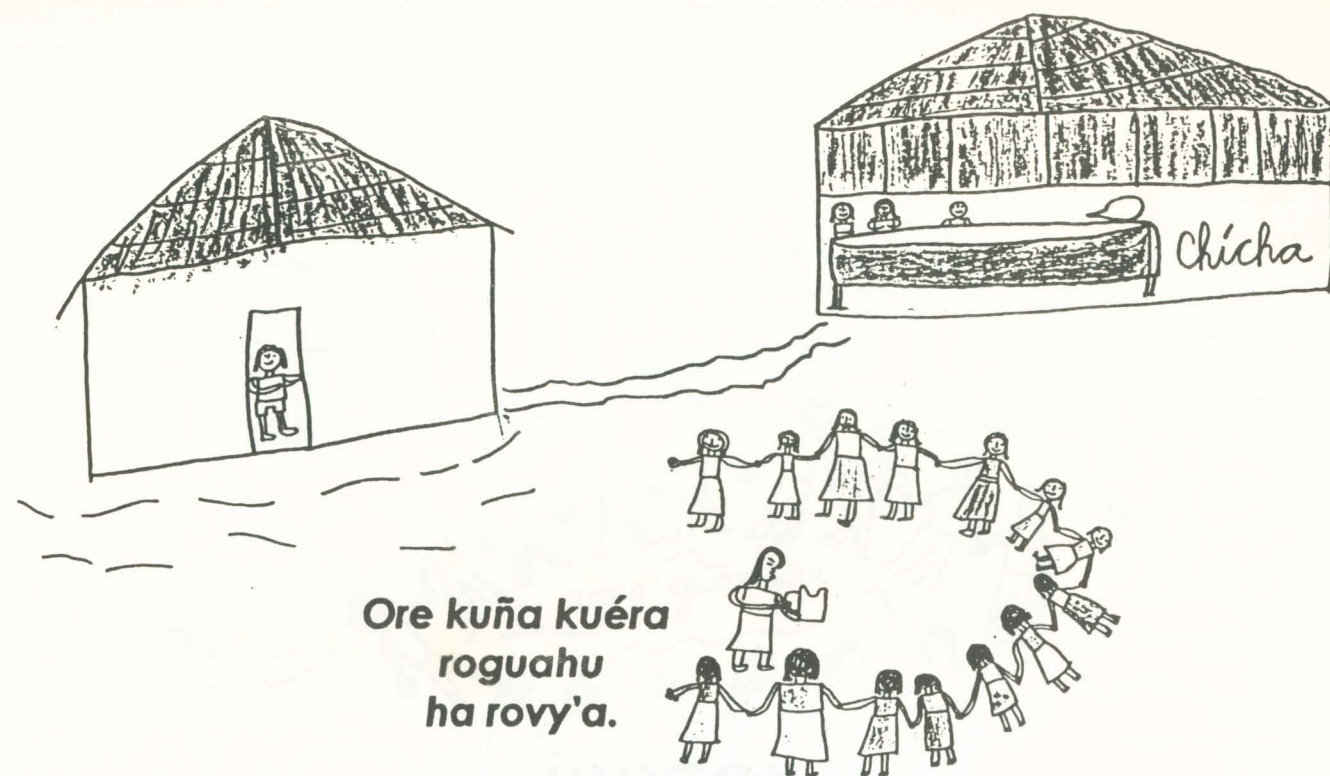
Chícha ja'u kuaa va'erā
ñande róype. Jajapo heta arā
ñane mbovy'a, jaguachire,
jaguahu ha jajero ky haḡua.

Upéicha ñane mbovy'a
ja'u jave chícha. Chícha jajapo
avati hatāgui, avatikýgui ha jety
avati heve.

KOTYHU

VY'A RE'Y
CHE RERU ÁRUPI
HE'I CHÉVY.

KIVA'ÉPO CHE RERU
KIVA'ÉPO CHE RERU
ÁRUPI HE'I CHÉVY.

Ore kuña kuéra
roguahu
ha rovy'a.

JAVY'A VA'EKUE

Ajépa yma javy'a raka'e
jahárõ chicha hápe jakotyhu
ha jaguahu haḡua.

Heta iterei oĩ va'ekue
kuña oikuaáva kotyhu, guahu
ha ovy'a kuaáva ave.

Ndaha'ei ko'ágaguáicha.
Ko'ágagua kuña ndoikuaa-
véima kotyhu ha guahu.

ARATIRI

Upe aratiri ha'e overáva ou. Oĩ Tupã
verávy. Umía opuã ou jave oheka umi mba'e
vai oĩva ko yvýre ojapi haḡua. Ha'e kuéra
imba'e kuaárupi. Upe jave jaguapy va'erã
ñande róype ñakirĩ mitã kuéra ndive.

Oĩ ave aratiri yvyraija. Ha'e ou Tupã
rembiguáirõ. Upéagui ha'ekuéra ou overa
jave, ojapi mbaíry rymba, yvyráre ha mbaíry
resapeháre ave. Upéicha yvyraija kuéra opuã
jave va'ekue, uguata jevy hekohápe.

Aratiri opu'ã jave ipochy eterei, Ñande
Ru mante omohenonde ichupe.

Oĩ avei kañynguéry. Ha'e ou jave
oñekuãkatua'ã ñande yvypóra kuérare.

Tupã = Ñandejára yva pegua
yvyraija = Tupã rembiguái
kañynguéry = ñe'ënguéry, oñehundi
oñekuãkatua'ã = ipochy, ojukase, mombyasyi.
resapeha = rede de energia elétrica (Port.)

ÑE'ĒNGUÉRY

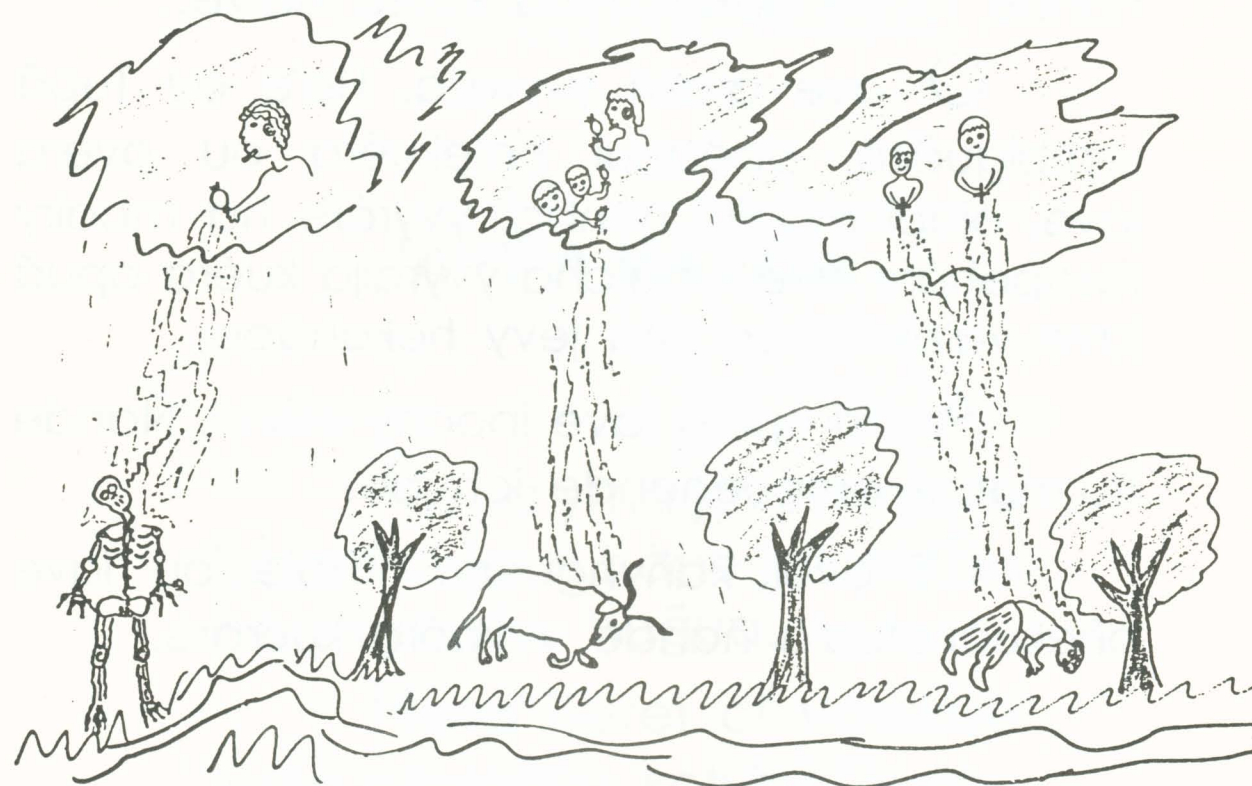
TUPĀ

Tupā opu'ā ou
jave, ha'e omopolí
ñande pyruhā ha
ojapi mba'e vai:
ñe'ēnguéry, póra
ha hetave.

YVYRAIJA

Tupā rembiguái,
mitā kuéra overa
ou. Ha'ekuéra
ndoikuaái rymba,
yvyra, mbaíry ró-
ga. Upéicha ha'e-
kuéra.

Ñe'ēnguéry terā
kañynguéry ou
jave, overa ára.
Ha'ekuéra ipochy
eterei. Ha'ekuéra
omano va'ekue.
Upéagui, ñandéve
jepe ojukase.
Anína upéa ña-
mbojaru.

ATY GUASU

Aty Guasu ha'e peteĩ ñomongeta pa-
guasu tekoharuvicha kuéra oñondive.

Upépe oñeñe'ẽ mba'aporã umi teko-
háre ha mba'éichapa jaipyhy jeýta ñande
yvy umi mbaíry kuéragui. Ha oñeñe'ẽ ave
mba'éichapa jaipyhýta umi ñane rekotevẽ
re'ýi kuérape guarã. Upépe ore rojeroky
oñepyrũ guive, ha oñembo'apy haḡua, oiko
vy'a, chícha, guachire ha kotyhu.

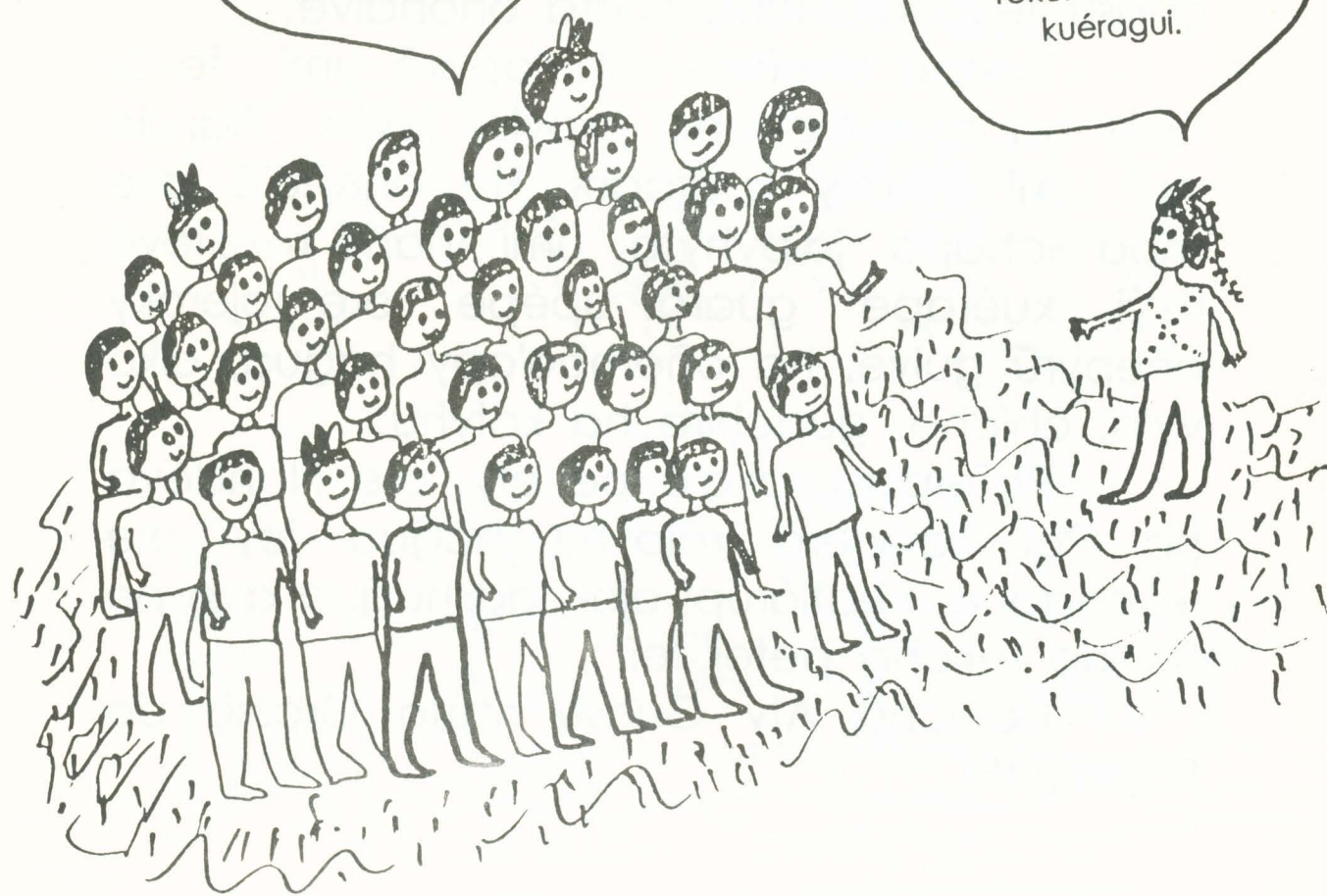
Roñepyrũ raka'e pe aty, ore Ñandéva
ha Paĩ Tavyterã roipyhy haḡua jey ore
rekohague. Kuatiárupi ojekuaa haḡua ave pe
ñande rekoha peteĩ teĩ.

Upéicha Aty Guasu Mato Grosso do
Sulpe (MS).

jaipyhy = jagarra
mbaíry = karai
Paĩ Tavyterã = Kaiova
Ñandéva = Guarani.

Jajopy va'erã Funai
ha ha'e ojopy arã
Governo Federalpe
ome'ẽka haãua
ñande rekoha ñane
mba'éva.

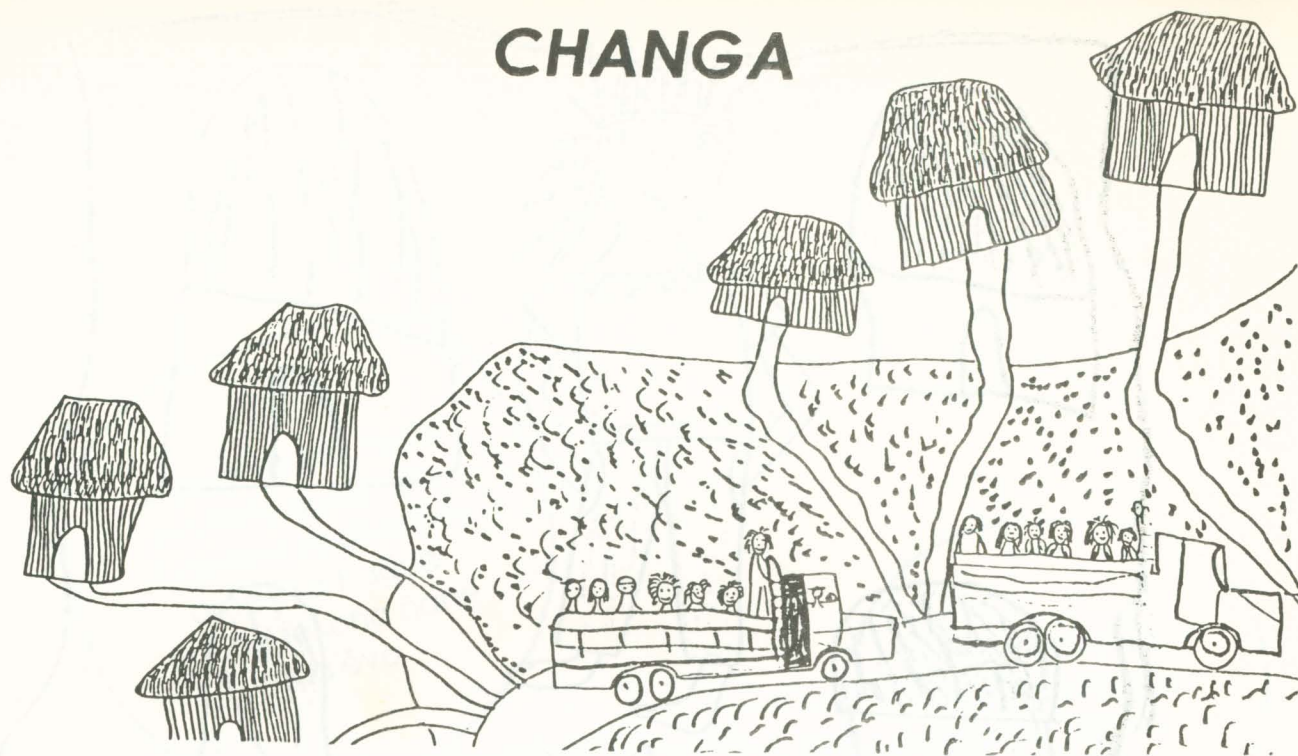
Mba'éichapa
jaipyhýta ñande
rekoha mbaíry
kuéragai.

Tekoharuvicha ha'e peteĩ
tekoháre oñangarekóva. Ha'e
omba'apo te'ýi kuéra ndive
omongakuaa hagua pe ñande
rekoha. Ikatuhaguáicha te'ýi
kuéra omba'apo kokuépe
oñondivepa jey.

Ha'e oñangareko pe re'ýi
kuéra rehe upéicha. Pe tekohápe
oĩmante arã pe tekohajára.

CHANGA

Ore tekohápe oĩ umi ava omba'apo'e'ỹva kokuépe ha oho omba'apo karaípe. Oipyhy pe pirapire ha oho omba'apo pe karaípe. Oheja pe hogaygua kuéra, ha umía ohasa asy. Upe pirapire oheja va'ekue umi hogaygua kuérape ou opa ichugui kuéra.

Umi mbaíry kuéra oiporu umi ava kuéra ojapo hañua kokue tuicha.

Upéicha pe mbaíry ogueraha te'yi kuérape omomba'apo pirapire mbovy rehe. Omomba'apoparei hikuái. Oñuahevove hóype ndoguerekói hi'upy ho'u hañua.

YTATA

Ñande yma ndajai-kuaáiva mba'épa upe ytata. Upéi ou raka'e mbaíry kuéra ha ogueru ñande rekohápe ytata.

Upéicha oñepyrũ ko'ága peve guarã.

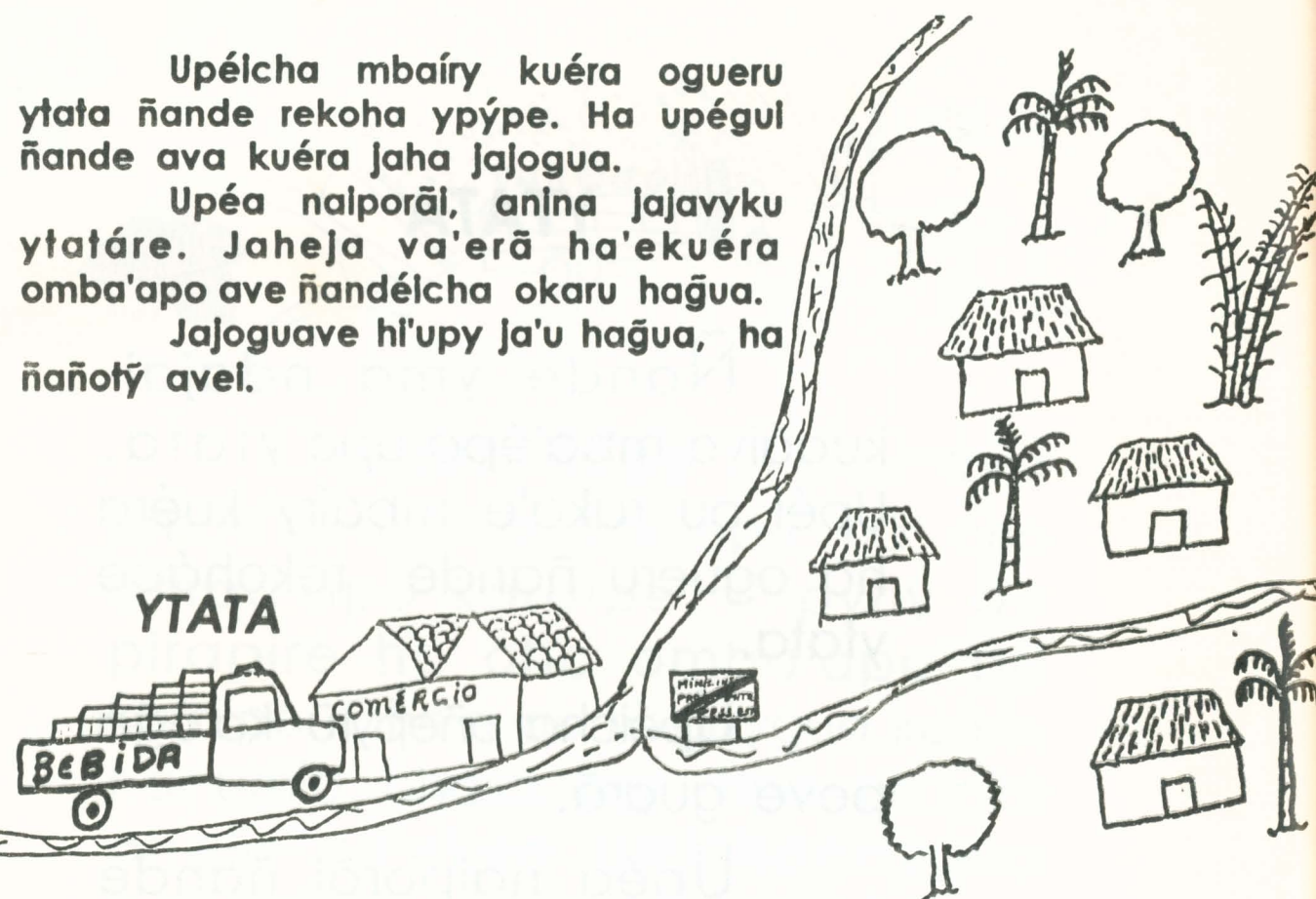
Upéa naiporãi ñande ava kuéra jajavyky, ha'e ogueru mba'asy ha ñande juka ave.

ytata = kaña
naiporãi = ndovalei

Upélcha mbaíry kuéra ogueru
ytata ñande rekoha ypýpe. Ha upégui
ñande ava kuéra jaha jajogua.

Upéa nalporái, anina jajavyku
ytatáre. Jaheja va'erā ha'ekuéra
omba'apo ave ñandélcha okaru haḡua.

Jajoguave hí'upy ja'u haḡua, ha
ñañoť avel.

Upéa olpotase pirapire oúvo.

MBO'ERO

Ñande mbo'erópe ñaño'mbo'e va'e-
rā ñande ñe'ētee rupi.

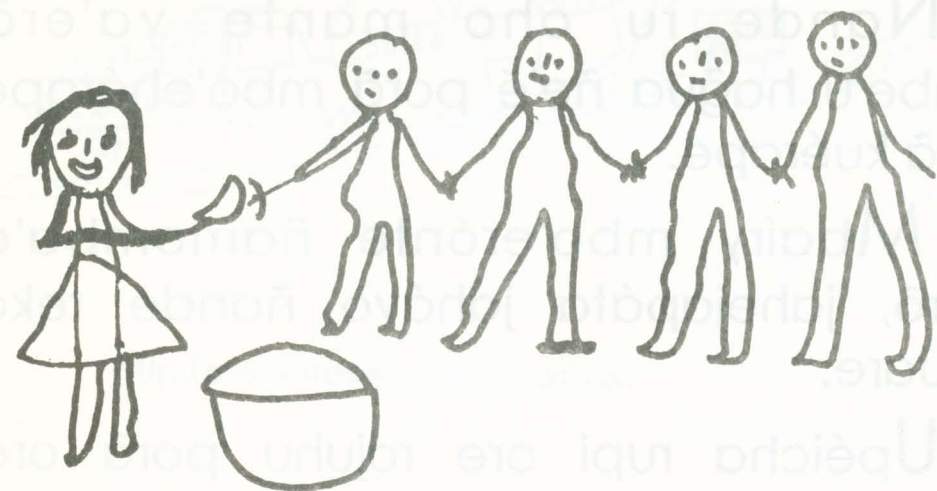
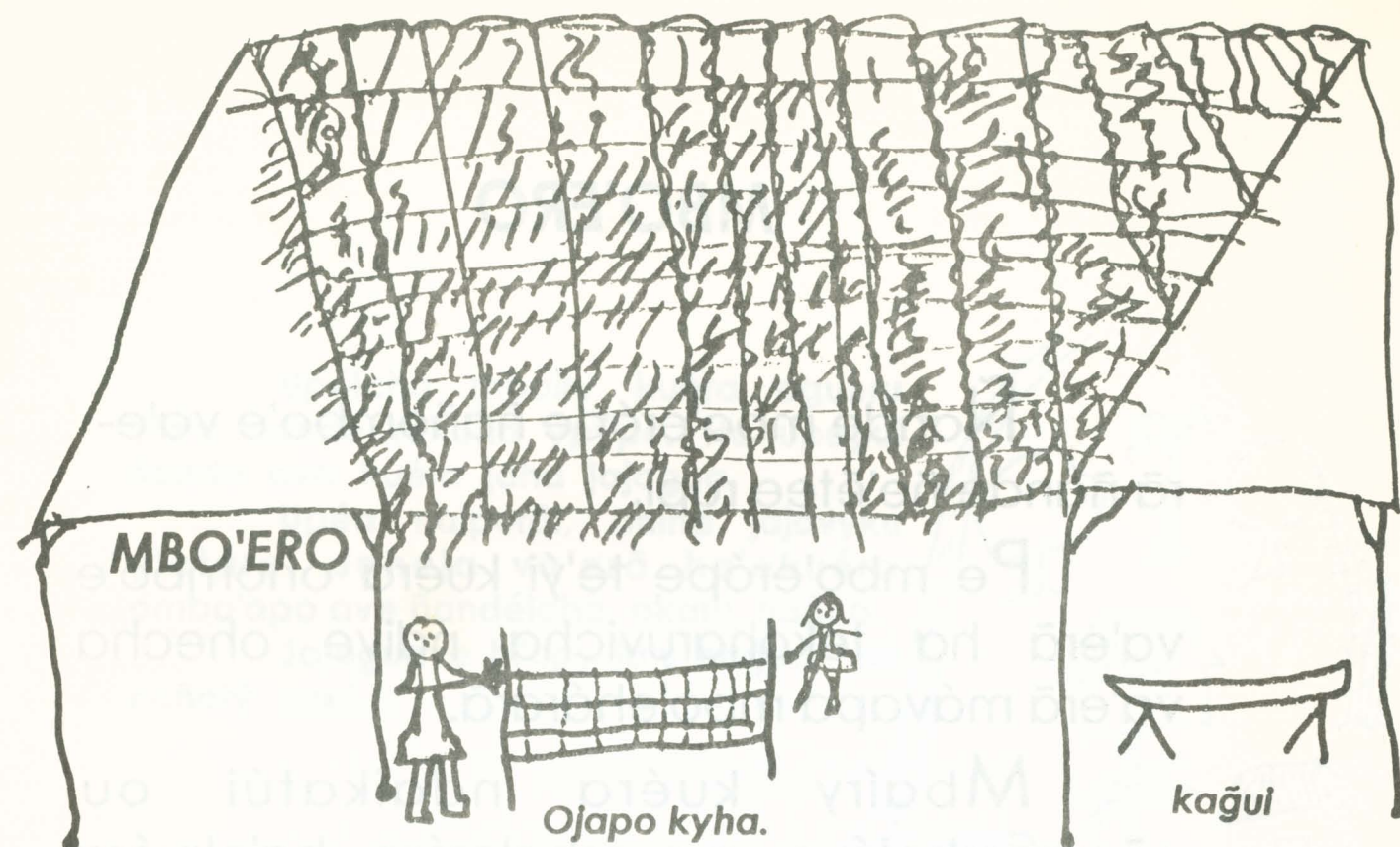
Pe mbo'erópe te'ýi kuéra oño'mbo'e
va'erā ha tekoharuvicha ndive ohecha
va'erā mávapa mbo'ehárarā.

Mbaíry kuéra ndaikatúi ou
oñemomba'évo upe mbo'eróre, ha'ekuéra
ndoikuaái ava reko.

Ñande ru oho mante va'erā
omombe'u haḡua ñe'ē porā mbo'ehárape
ha mitā kuérape.

Mbaíry mbo'erónte ñamomba'e
guasúrō, jahejapáta jahávo ñande reko
ymaguare.

Upéicha rupi ore rojuhu porā ore
mbo'ero guaraniete, ore ñe'ē rohaíta
kuatiáre ha jaikuaáta ñamoñe'ē haḡua. Ha
upéi jahasa kuaáta ambue ñe'ēpe
ñaño'mbo'e haḡua.

Ko mbo'ero kapi'ígui. Hokyta
kuéra ha'e yvyra piriri apytère, ha ijokuaha
ysypo.

Ñande reko mboja'óy ko mbo'ero.
Mbo'ehára ndive ore rojapo va'e upépe:
kyha ha kañui jakotyhu hañua.